

CZU: 37.036:373.3

MODALITĂȚI DE OPTIMIZARE A CREATIVITĂȚII ELEVULUI DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ

*Daniela SĂNDULACHE, prof. înv. primar,
Școala Gimnazială “Mihai Drăgan”, Bacău, jud. Bacău, România*

Summary. Through this paper we analyzed some aspects of development pupils' creativity with the help of appropriate methods and techniques, because only by creative learning, pupils become creative. Thus, we set out to administer some identification test of pupils' creativity; to apply systematically creative methods and techniques at Romanian language and literature lessons, during a learning unit, on a sample of 7 pupils from 4th grade, noticing the improvements in the development of oral and written expression, in activation and nuance of vocabulary.

Key-words: *creativity, methods to stimulate creativity.*

Potențialul creativ cunoaște o dinamică specifică și îmbracă nuanțe individuale; cunoașterea lui reprezintă o condiție indispensabilă pentru organizarea întregului demers pentru educarea creativității elevilor. În acest sens, am realizat o modestă cercetare, pe parcursul semestrului al II-lea al anului școlar 2019-2020, constând în realizarea unor studii de caz pentru câțiva elevi din clasa IV-a. Fiecare elev a fost supus aceluiași probe. Studiile de caz sunt prezentate individual pentru a evidenția particularitățile constatate. Majoritatea activităților au avut loc în sala de clasă.

Obiectivele cercetării

Obiective teoretice: a) Testarea potențialului creativ la elevi de vârstă școlară mică; b) Evidențierea unor legături între creativitate și rezultatele școlare; c) Determinarea măsurii în care crește randamentul școlar, atunci când elevii beneficiază de strategii didactice de stimulare a creativității; d) Stabilirea altor aspecte ale creativității care se manifestă la copiii de vârstă școlară mică.

Obiective practice: aplicarea unor tehnici de învățare creativă în scopul stimulării potențialului creativ al elevilor; înregistrarea, monitorizarea și compararea rezultatelor obținute de la testul inițial și cel final; sintetizarea rezultatelor cercetării, elaborarea concluziilor.

Ipotezele cercetării

Ipotezele de la care am pornit acest studiu sunt:

- dacă elevul are un nivel de creativitate ridicat(testat prin proba „ Semidiscu”), atunci și rezultatele școlare sunt mai bune.
- dacă se aplică proba: „Compunere după imagini”, atunci se constată dacă fetele sunt mai creative decât băieții.
- dacă se utilizează metode și tehnici de stimulare a creativității individuale și de grup în cadrul lecțiilor de limba și literatura română, atunci acestea vor determina:dezvoltarea, activizarea și îmbogățirea vocabularului activ al elevilor; dezvoltarea exprimării orale și scrise; educarea capacităților creatoare și originale în găsirea de soluții la o sarcină dată.

Prezentarea lotului de subiecți supus cercetării

Faptul că am optat pentru un studiu exploratoriu, de mici dimensiuni, care își propune familiarizarea cu această tematică și mai puțin formularea unor concluzii definitive, ca de altfel și resursele umane limitate, m-au determinat să optez pentru un grup de elevi din clasa a IV-a, de la Școala Gimnazială „Mihai Drăgan”, Bacău, județul Bacău.

Grupul utilizat în cercetare a fost alcătuit din 7 elevi, aleși pe criteriul de disponibilitate, cu acordul părinților și cu sprijinul învățătoarei care conduce colectivul, prin acordul de consiliere. O dimensiune mai mare a grupului, în condițiile în care a existat un singur operator de interviu, ar fi determinat în mod inevitabil o superficializare a datelor colectate și imposibilitatea de a studia în profunzime problemele acestora. Dacă luăm în considerare criteriul vârstei subiecților, obținem următoarea structură a grupului: 3 elevi cu vârsta de 10 ani; 4 elevi cu vârsta de 11 ani. În ambele situații am rotunjit, dar fiind vorba de o categorie apropiată ca vârstă vom folosi notația 10 - 11 ani. Privitor la distribuți pe bază de sex avem: 3 băieți 4 fete. În ceea ce privește universul populației, acesta cuprinde în mod teoretic 10 % din totalitatea elevilor de clasa a IV-a ai școlii respective. Mediul de rezidență al participanților la această cercetare este mediul rural.

Descrierea metodelor, a tehnicilor și instrumentelor de cercetare

Pentru confirmarea ipotezelor de la care am plecat, am folosit un sistem metodologic compus din: *metoda anchetei*; *metoda observației sistematice*; *metoda analizei produselor activității*; *metoda experimentului psihopedagogic / didactic*, colectiv, de durată medie, desfășurat în trei etape: preexperimentală, experimentală, postexperimentală.

În scopul obținerii unor informații în legătură cu personalitatea elevilor, cu nivelul de cunoștințe și competențe ale acestora, cu comportamentele și gradul de implicare al lor în procesul educativ, am folosit ca instrumente de cercetare: *testele de cunoștințe*; *fișele de lucru*; *chestionarul*. Aceste instrumente, în marea lor majoritate, sunt preluate și adaptate conținuturilor vehiculate, particularităților elevilor și obiectivelor vizate.

Pentru a putea atinge obiectivele propuse și pentru a verifica ipotezele stabilite, am recurs la **metoda studiului de caz**. În cadrul fiecărui studiu de caz realizat pentru fiecare individ în parte, am utilizat o serie de metode și tehnici de cercetare comune: *metoda biografică*, *anamneza*, *convorbirea*, *observația*, *metoda analizei psihologice a produselor activității*. Studiul de caz nu reprezintă atât o metodă, cât o strategie de cercetare ce implică o investigație empirică a unor fenomene contemporane particulare în contextul vieții lor reale. În cercetarea socială și studiile de piață cele mai frecvente tipuri de studii de caz sunt cele care au ca subiect seturi de "indivizi" ce au anumite trăsături comune, comunități - descrierea și analiza paternului de relații dintre aspecte ale vieții comunității, organizații și instituții, evenimente, roluri și relații. Criteriul de selecție, de focalizare a interogațiilor este divers: practica cea mai bună, implementarea unor schimbări și evaluarea acestora, procese de schimbare și adaptare, situații specifice sau „incidente”, etc. (Constanța Dumitriu, 2004, p. 94).

Pe parcursul cercetării, am utilizat următoarele **instrumente și probe**: testul de cunoștințe la limba română; probe de măsurare a creativității ("Semidiscul"); exerciții de stimulare a creativității: completare de fraze; continuare a povestirii date; compunerea după imagini; jocul imaginative; fișele „Arbore, casă, om” și „Moment vesel/ Moment trist”.

Semidiscul este o **probă de testare a creativității**, preluată din *Ghid practice de evaluare a creativității*, Ana Stoica, Mariana Caluschi, Iasi, 1989).

Descrierea probei: Elevilor li se arată pe tablă un semidisc. Li se cere să deseneze orice figură care utilizează semidiscul. E important să realizeze cât mai multe desene și să dea un titlu potrivit fiecărui desen, în timp de 10 minute. Se punctează: *Fluența* - dând un punct pentru fiecare desen creat; *Elaborarea* - dând un punct fiecărui element de detaliu utilizat cu condiția să aibă o semnificație diferită.

Fișe cu exerciții de stimulare a creativității elevilor:

- **Fișă de autocunoaștere** (Elevii completează o serie de propoziții cu început dat).
- **Fișă „Arbore, casă, om”** (Elevii sunt rugați să deseneze un arbore, o casă și un om. Apoi li se cere să îndeplinească și alte scurte sarcini: să dea un titlu desenului; să răspundă la câteva întrebări: ”Ce crezi că ai mai fi putut desena?”; „Ce ai fi vrut să mai desenezi, dar consideri că nu s-ar fi potrivit?”; „Dacă ar trebui să îți notezi desenul, ce notă crezi că ai merita și de ce?”).
- **Fișă „Moment vesel/ trist”**(Elevii sunt rugați să deseneze un moment vesel/ trist din viața lor. Apoi li se cere să pună un titlu desenului și să descrie pe scurt ce au reprezentat.
- **Fișă „Desen pentru mama” / „Desen pentru tata”** (Elevii sunt rugați să realizeze un desen pentru mama/ tata. Apoi li se cere să pună un titlu desenului.)
- **Fișă „Umbrela”** (Elevilor li se cere să găsească cât mai multe utilizări pentru o umbrelă oricât de neașteptate li s-ar părea.)
- **Fișă “Completare de fraze”** (Elevii completează o serie de propoziții/ o povestire cu început dat.

Prin aplicarea testului de evaluare inițială ne-am propus să constatăm acumulările de cunoștințe și priceperi înaintea începerii studiului, aceste informații predictive fiind de folos pentru etapele următoare. Testul cuprinde, în special, itemi care vizează originalitatea, fluența, flexibilitatea și capacitatea de elaborare a participanților la cercetare. În urma administrării unor exerciții de stimulare a creativității, am dat spre rezolvare același test de cunoștințe la limba română.

Evoluția rezultatelor participanților la studiu, în urma administrării testului de evaluare la limba română sunt redate în tabelul 1 și figura 1.

Tabelul 1. Evoluția rezultatelor la limba română.

Subiectul	Evaluarea inițială		Evaluarea finală	
S Nr. 1 - R. A.	75 p	Bine	85 p	Bine
S Nr. 2 - C.C.	90 p	Foarte Bine	95 p	Foarte Bine
S Nr. 3 – I. I.	83 p	Bine	88 p	Bine
S Nr. 4 – N. A.	96 p	Foarte Bine	100 p	Foarte Bine
S Nr. 5 - G. J.	86 p	Bine	98 p	Foarte Bine
S Nr. 6 – T.A.	50 p	Suficient	75 p	Bine
S Nr. 7 – C. A.	97 p	Foarte Bine	100 p	Foarte Bine

Studiind tabelul 1 și figura 1 observăm că toți cei 7 participanți la cercetare au obținut rezultate mai mari la evaluarea finală. Astfel, cel mai mic progres a fost de 3 puncte (de la 97 la 100), iar cel mai mare progres a fost obținut de subiectul numărul 6 care a evoluat de la 50 puncte la 75.

Prin intermediul probei „Semidiscul”, participanții au realizat cât mai multe desene pornind de la un semicerc (semidisc), fără a depăși timpul alocat, 10 minute.

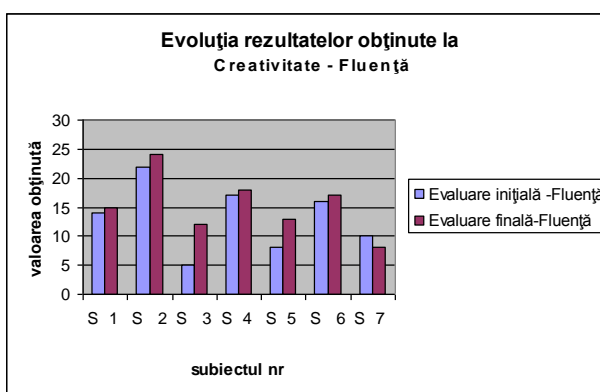
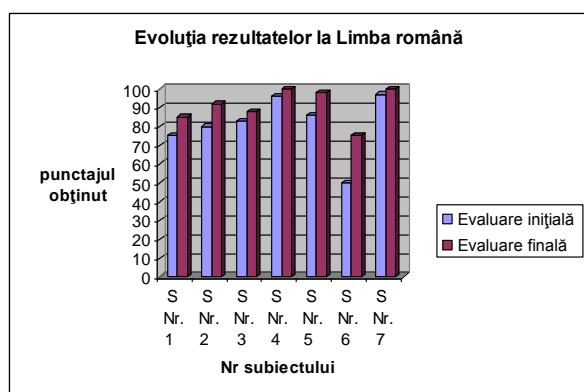
Tabelul 2 ilustrează **evoluția rezultatelor la creativitate**, înainte și după aplicarea exercițiilor de stimulare a creativității.

Analizând rezultatele trecute în tabelul 2 observăm pentru 6 din subiecți o evoluție între 1 punct și 7 puncte iar pentru al șaptelea subiect un aparent regres. Astfel acesta obține inițial 10 puncte la fluentă și la final 8. Important e de remarcat faptul că acesta a utilizat pentru cea de-a doua testare 7 culori, iar la prima a utilizat doar creionul. În total, punctajul e mai mare la elaborare cu două puncte pentru acest subiect.

Tabelul 2. Evoluția rezultatelor la creativitate.

Subiectul	Evaluarea inițială			Evaluarea finală		
	Fluență	Elaborare	Nr. culori utilizate la desenare	Fluență	Elaborare	Nr. culori utilizate la desenare
S Nr. 1 - R. A.	14	22	0	15	25	6
S Nr. 2 - C.C.f	22	28	0	24	32	0
S Nr. 3 - I. I.	5	6	0	12	17	0
S Nr. 4 - N. A.f	17	20	1	18	23	7
S Nr. 5 – G.J.f	8	22	7	13	16	7
S Nr. 6 – T.A.	16	19	0	17	21	9
S Nr. 7 – C.A. f	10	16	0	8	18	7
Total punctaj	92	133	8	107	152	36

Evoluția rezultatelor obținute la *fluență* este cea care reiese și din figura 2.

Figura 1. Evoluția rezultatelor la limba română.

Figura 2. Evoluția rezultatelor: creativitate -fluență.

Studiind evoluția subiecților la latura *elaborare* a creativității, observăm că 6 au un progres vizibil. Subiectul al 5- lea pare a avea un regres (fig. 3). Acesta a obținut inițial 22 puncte, dintre care 10 puncte suplimentare pentru integrarea figurilor într-un desen, iar la evaluarea finală a obținut 16. Dacă nu ținem cont de faptul că desenele sale formează un „tablou” unitar și nu acordăm cele 10 puncte, punctajul (12) e mai mic cu 4 puncte.

Verificarea ipotezelor

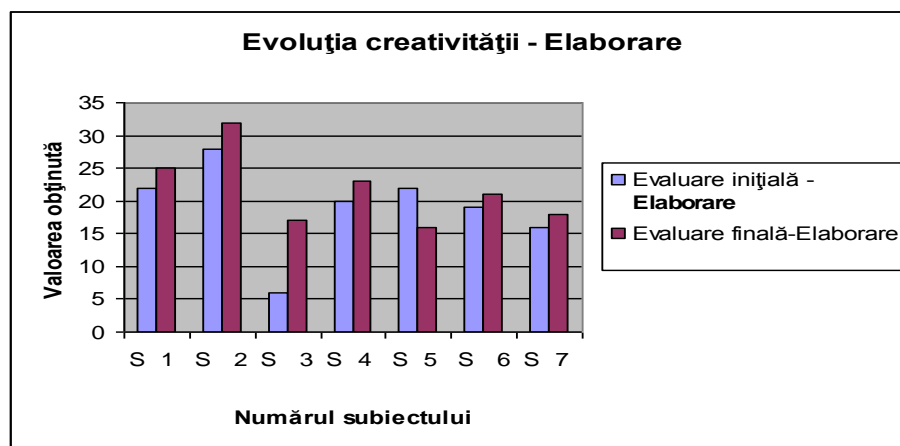
Ipoteza 1: Dacă elevul are un nivel de creativitate ridicat *atunci* și rezultatele școlare sunt mai mari.

Datele culese arată o verificare parțială a acestei ipoteze. Verificarea acestei ipoteze necesită un studiu mai amănunțit, mai amplu. Se observă că cel de-al doilea participant, care obține cel mai mare scor la creativitate, atât la proba inițială cât și la cea finală (*Semidiscul*) obține și la testele de cunoștințe de limba română calificativul Foarte Bine, însumând 90 puncte, respective 95 de puncte. De asemenea și al patrulea participant, care are un scor de 17 (fluență) și 20 (elaborare), la testele de cunoștințe obține calificativul Foarte Bine, cu 96, respectiv 100 de puncte. Primul elev, deși are un scor destul de bun la creativitate, 14 la fluență și 22 la elaborare,

nu se concentrează în scris, testele de cunoștințe fiind apreciate cu calificativul Bine. Al treilea și al cincilea participant la cercetare au obținut scoruri mici și la creativitate, dar și la testele de cunoștințe. Însă, în cazul subiectului nr 7 se observă un potențial creativ uriaș, textele acestei fete sunt pline de sensibilitate. Desenele sunt elaborate, așezate cu grijă în pagină. Legătura desenului cu textul e fin realizată și arată un copil cumpătat, atent la detalii, fin observator și cu potențial creator. Astfel, paradoxal, putem afirma că în ciuda punctajului mic obținut la creativitate are capacitatea de a-și dezvolta foarte mult simțul „creator”. Punctajul la ambele teste de cunoștințe este cel mai mare: 97, respectiv 100 de puncte.

Dacă privim această ipoteză de la finalitatea studiului putem spune că ea se verifică, astfel rezultatele mai mari obținute la finalul studiului au fost strâns legate și de un nivel al creativității mai

ridicat.

Figura 3. Evoluția rezultatelor: creativitate – elaborare.

Ipoteza 2. Dacă se aplică proba: „Compunere după imagini”, atunci se constată dacă fetele sunt mai creative decât băieții.

Observând toți cei 7 subiecți putem afirma că fetele sunt mult mai creative decât băieții atunci când e vorba de elaborarea textului. Astfel toate cele patru fete au avut compuneri mai clare, mai ample. Subiectul nr 7 are o creativitate observată cu ușurință în cazul elaborărilor de tip desen-text. E cursivă în povestire, e expresivă și amuzantă. Bineînțeles, datele nu pot fi generalizate. Și din această perspectivă, studiul poate fi extins, pe un alt eșantion, putând ține cont și de alte variabile, precum vârsta, mediul din care provin subiecții.

Ipoteza 3. Dacă se utilizează metode și tehnici de stimulare a creativității individuale și de grup în cadrul lecțiilor de limba și literatura română, atunci acestea vor determina: dezvoltarea, activizarea și îmbogățirea vocabularului activ al elevilor; dezvoltarea exprimării orale și scrise; educarea capacităților creatoare și originale în găsirea de soluții la o sarcină dată.

Această ipoteză se verifică. Putem observa că pentru toți cei 7 subiecți se obține un punctaj mai mare cel puțin la una din laturi *fluență* sau *elaborare*. Astfel că 6 dintre ei obțin rezultate mai la *fluență* și tot 6 obțin rezultate mai mari la *elaborare*. Făcând un punctaj total al creativității celor 7 subiecți obținem inițial 92 puncte pentru *fluență* și 133 pentru *elaborare*. În final obținem la aceleași probe 107 la *fluență* și 152 la *elaborare*: o creștere cu 15 puncte la *fluență* și cu 19 puncte la *elaborare*.

Exercițiile de stimulare a creativității au dus și la creșterea numărului de culori folosite la desenare. Interesant e și faptul că inițial s-au folosit 8 culori de către 2 copii la desenare iar în final s-au folosit 36 culori de către 5 copii.

Această ipoteză poate fi verificată și comparând rezultatele obținute la testul inițial, respectiv cel final. La toți participanții se observă un progres la testul final. Saltul considerabil este vizibil la patru dintre cei patru participanți: primul elev (de la 75 puncte ajunge la 85); al treilea elev(de la 83 ajunge la 88 puncte); al cincilea elev(de la 86 ajunge la 98 de puncte) și la al șaselea elev(de la 50 ajunge la 75 puncte).

Concluzii parțiale ale studiului. Creativitatea e trăsătura umană ce permite găsirea de soluții neașteptate, evoluție și dezvoltare. Stimularea creativității elevului oferă posibilitatea de a cunoaște mai bine elevul, de a-i permite să se dezvolte la adevăratul lui potențial. Exercițiile de stimulare a creativității oferă cadrului didactic modalități de creștere a interesului pentru activitățile didactice dar și posibilități de descoperire a posibilităților ascunse ale fiecărui elev. Metodele de predare clasice plictisesc adesea elevii și îi fac să își piardă interesul pentru școală. Mulți dintre ei își pierd alături de interesul pentru carte și încrederea în posibilitățile sale. Învățământul cum să fie și nu descoperă cum pot fi.

Alte date ce au reieșit din studiu: fluența în scriere și expresivitatea la desenare cresc atunci când mesajul e unul subiectiv, inteligența la desenare nu e întotdeauna legată de inteligența la scriere/ vorbire; fetele se exprimă mai ușor prin desen; fișele ce combină desenul cu textul oferă elevilor posibilitatea de a se exprima mai bine. Nu putem face o generalizare, dar putem afirma că elevii care beneficiază de strategii de stimulare a creativității obțin rezultate mai mari față de testarea inițială.

Concluziile finale ale studiului. Centralizând datele culese în studiile de caz, putem afirma că stimularea creativității e o activitate pentru care elevii prezintă interes iar acest fapt poate fi folosit cu succes în activitatea didactică. Beneficiul principal al stimulării creativității constă în faptul că duce la creșterea randamentului școlar.

Din dragoste pentru munca sa și pentru copilul în slujba educării căruia își pune întreaga pricepere, cadrul didactic trebuie sa manifeste receptivitate față de toate strategiile didactice care se dovedesc a fi eficiente în dezvoltarea și educarea capacităților creatoare ale elevilor.

BIBLIOGRAFIE

1. DUMITRIU, C. Metodologia cercetării psihologice - Suport de curs. Bacău: Universitatea Vasile Alecsandri, 2011.
2. IONESCU, M. Instrucție și educație: Ediția a III- a revizuită și adăugită. Arad: Editura Vasile Goldiș University, 2007.
3. MARHAN, A. M. Psihologia adultului și vârstnicului: Note de curs: București, 2011.
4. ROCO, M. Creativitate și inteligență emoțională. Iași: Editura Polirom, 2001.
5. RUSU, E. Psihologia cognitivă, București: Editura Fundației România de Mâine, 2007.
6. STOICA - CONSTANTIN, A. Creativitatea elevilor-posibilități de cunoaștere și educare. București: Editura Didactica și Pedagogică, 1983.